

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA VA CHORVACHILIKNI
RIVOJLANTIRISH QO'MITASI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI NUKUS
FILIALI**

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro
ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari**

TO'PLAMI

13-noyabr 2025-yil

СБОРНИК материалов

**международной научно и научно-технической конференции на тему
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**

13 ноября, 2025 г

**International scientific and scientific-technical conference
"ACTUAL PROBLEMS OF VETERINARY MEDICINE AND LIVESTOCK
AND THEIR SOLUTIONS"**

November 13, 2025

NUKUS-2025

“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”
Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari [Matn]: to‘plam / Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali. – Nukus: “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025. – 389 b.

Anjuman tashkiliy qo‘mitasi

Tashkiliy qo‘mita raisi: Esimbetov Adilbay Tlepovich, b.f.d., professor;

Tashkiliy qo‘mita raisi muovini: Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, v.f.n.;

Tashkiliy qo‘mita kotibi: Rozumbetov Kenjabek Umar og‘li, b.f.f.d.;

D. Bazarbayeva – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida katta o‘qituvchisi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Tashkiliy qo‘mita a‘zolari:

Sh. Jabbarov – O‘zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, veterinariya fanlari doktori, professor.

X. Yunusov – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

M. Y. Karpuxin – Ural davlat agrar universitetining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, agrar fanlar doktori, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

N. G. Malkov – N. F. Vereshagin nomidagi Vologda davlat sutchilik akademiyasi rektori, texnika fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

A. Abdurasulov – Qirg‘iziston Respublikasi O‘sh davlat universiteti “Veterinariya meditsinasi va biotexnologiyasi” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, professor. (Qirg‘iziston Respublikasi)

R. Miqtibayeva – Qozog‘iston milliy agrar tadqiqot universiteti “Mikrobiologiya va virusologiya” kafedrasida professori, veterinariya fanlari nomzodi. (Qozog‘iston Respublikasi)

S. Mirzakulov – Olmaota texnologiya universiteti “Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi” kafedrasida professori, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent. (Qozog‘iston Respublikasi)

Q. Atanazarov – O‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari, biologiya fanlari nomzodi, dotsent.

A. Mambetnazarov – Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash bo‘limi boshlig‘i, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent.

A. Kaniyazov – “Veterinariya va zootexnologiya” fakulteti dekani, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

X. Mamatov – “Zootexnologiya” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

R. Turg‘anbayev – “Zootexnologiya” kafedrasida professori, agrar fanlar doktori

A. Kamalova – “Veterinariya meditsinasi va farmakologiyasi” kafedrasida mudiri, veterinariya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

P. Xojalepesov – “Iqtisodiyot va gumanitar fanlar” kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

R. Rzaev – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida mudiri, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Ushbu to‘plam O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 27-dekabrda 490-son buyrug‘i bilan oliy ta‘lim tashkilotlari hamda ilmiy tashkilotlarda 2025-yilda o‘tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpoziumlar, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlar ro‘yxati 2-ilovasiga muvofiq tasdiqlangan – 2025-yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi asosida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filialida 2025-yil 13-noyabr kuni – **“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”** mavzusida o‘tkazilgan Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Konferensiyada, veterinariya sohasida faoliyat olib borayotgan universitet va filialarning professor-o‘qituvchilari, ilmiy markazlarning va insitutlarning ilmiy xodimlari, doktorantlar, magistrantlar, iqtidorli yosh tadqiqotchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga bag‘ishlangan maqolalar o‘rin olgan

To‘plamga kiritilgan maqolalar materiallarining to‘g‘riligi va haqqoniyligiga mualliflar mas‘ul hisoblanadi.

© Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali, 2025

© “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025

14. Мадрахимов, Ш. Н., & Рузибоев, Н. Р. (2022). Саноат асосида чатиштиришдан олинган F1 дурагай авлодларининг усиш курсаткичлари. *Ж. "Chorvachilik va naslchilik ishi", 4, 26.*
15. Madrahimov, S. N. (2023). The effect of feeding on the expression of the hereditary opportunities of monbelyard bulis belonging to different genotypes. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, (22), 1.
16. Madrahimov, S., & Roziboev, N. (2023). Growth and development of F1 hybrid progenies of Schwitz cows using beef breeds. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 371, p. 01003). EDP Sciences.

QORAMOLCHILIK SOHASIDA SUT ISHLAB CHIQARISHNI RIVOJLANTIRISH: MUAMMOLAR VA INNOVATSION YECHIMLAR

Sultonov Yu.F., Utegenov Sh.I., Orinbaev B.P.

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

Kirish. Qishloq xo'jaligida tarkibiy o'zgarishlarni chuqurlashtirish orqali ishlab chiqarishni izchil rivojlantirish, aholining oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabini qondirish, qayta ishlash sanoatini rivojlantirish va ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish bugungi kunda dolzarb masalalardan biridir. Agrar sektorning eksport salohiyatini oshirish ham muhim strategik vazifalardan hisoblanadi.

Fermer xo'jaliklarini rivojlantirish va chorvachilik sohasida davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlashlar quyidagi qonun va qarorlar asosida amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 8-fevraldagi PQ-120-sonli "Chorvachilik sohasi va uning tarmoqlarini rivojlantirish bo'yicha 2022–2026-yillarga mo'ljallangan dastur to'g'risida"gi qarori va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 30-yanvardagi PQ-34-sonli "Chorvachilik va parrandachilikni qo'llab-quvvatlash, sohada yuqori qo'shilgan qiymat yaratish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 30-yanvar kungi PF-15-sonli "Yaylovlarni muhofaza qilish va ulardan oqilona foydalanishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi ushbu qaror va farmonlar fermer xo'jaliklarining samaradorligini oshirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish va hayvonlarning sog'lig'ini yaxshilashga qaratilgan bo'lib, Shumanay tumanida va butun Qoraqalpog'iston Respublikasida sut va sut mahsulotlariga talab yuqori. - [[https://lex.uz/docs/-5858728?utm_source, https://lex.uz/docs/-7353670?utm_source, https://lex.uz/docs/-7353670?utm_source](https://lex.uz/docs/-5858728?utm_source=https://lex.uz/docs/-7353670?utm_source=https://lex.uz/docs/-7353670?utm_source)]

Qoraqalpog'iston Respublikasi Shumanay tumanidagi "Sultan Bereketli Sharwa" fermer xo'jaligi 2020-yili M.Yusupov rahbarligida tashkil qilingan. Fermer xo'jalik Shumanay tumani Qarabayli makan fuqoralari yig'ini hududida joylashgan bo'lib, 2020-yilda fermer xo'jalikga 27 bosh naslli simmental qoramollari olib kelingan bo'lib, hozirgi vaqtda jami 35 bosh naslli qoramol va 50 bosh mahalliy qoramol boqilmoqda. Umumiy yer maydoni 26,4 gektarni tashkil etadi.

Shundan: ozuqa yer maydoni – 22,2 gektar, yaylov maydoni – 1,5 gektar, ishchilar soni – 2 nafar, texnikalar soni – 4 ta. Bugungi kunda xo'jalikda jami 85 bosh qoramol mavjud. Paxta poyasi – 30-40 tonna, pres beda – 4,5-5 tonna, bug'doy presi – 2-3,5 tonna, kepak – 2 tonna, makkajo'xori poyasi – 2-3 ming bog'lam, mosh poyasi – 1 ming bog'lamlik ozuqa bazasi qishdan eson-omon chiqishga yig'ib qo'yilgan.

Shumanay tumanining chorvachilik sohasida ilg'or texnologiyalar va boshqaruv usullarini joriy qilish orqali ishlab chiqarishni modernizatsiya qilishga ehtiyoj mavjud. Malakali mutaxassislarning yetishmasligi, fermerlar va qoramol parvarishlovchilar orasida zamonaviy sut yetishtirish usullariga oid bilimlarning yetarli emasligi, Shumanay tumanida qoramollarning sut mahsuldorligini oshirish mavzusi qishloq xo'jaligi, iqtisodiyot, ijtimoiy hayot va aholi sog'lig'iga bevosita ta'sir ko'rsatishi bilan bugungi kunda dolzarb hisoblanadi.

Bu masalani hal etish nafaqat mahalliy aholi farovonligini oshiradi, balki tuman iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga ham hissa qo'shadi. Mahalliy tabiiy resurslardan samarali foydalanish va sut ishlab chiqarish jarayonini ekologik xavfsiz qilish. Shumanay tumani iqtisodiyotini rivojlantirishga hissa qo'shish, sut ishlab chiqarishning ko'payishi mahalliy chorvachilik va qayta ishlash sanoatini rivojlantirib, yangi ish o'rinlari yaratish imkonini beradi.

Bunda fermer xo'jaliklarda sut mahsuldorligini oshirish va samaradorlikni oshirish maqsadida quyidagi innovatsion texnologiyalar joriy qilish tavsiya qilinmoqda:

Ozuqa bazasini yaxshilashimiz zarur. Mahalliy sharoitga mos yuqori sifatli yem-xashak berish texnologiyalarini takomillashtirish – fermentatsiyalangan yem va avtomatlashtirilgan yem berish tizimlarini joriy qilish orqali qoramollarning ovqat hazm qilish jarayonini yaxshilash, ratsionni ilmiy asosda tuzish va boyitish orqali qoramollarni to'g'ri oziqlantirishni ta'minlash.

Zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarni joriy qilish, sog'ish jarayonida zamonaviy texnika va uskunalarni qo'llash, qoramollarning sog'ligini kuzatib borish uchun monitoring tizimlarini joriy qilish.

Raqamli monitoring tizimlari – qoramollarning sut berish ko'rsatkichlari va sog'lig'ini real vaqt rejimida kuzatish uchun avtomatlashtirilgan monitoring tizimlarini joriy etish.

Veterinariya xizmatlarini takomillashtirish, kasalliklarning oldini olish va profilaktik chora-tadbirlarni o'z vaqtida amalga oshirish, vaksinalash va davolash xizmatlarini kengaytirish.

Genetik seleksiya va sun'iy urug'lantirish – genetik imkoniyatlarni rivojlantirish, yuqori mahsuldor zotli qoramollarni hududga keltirish va mahalliy sharoitga moslashtirish, sun'iy urug'lantirish va naslchilikni rivojlantirish orqali sut mahsuldorligini oshirish.

Qoramollarni saqlash sharoitlarini yaxshilash, gigiyenik va qulay yashash joylarini yaratish. Iqlim sharoitlariga mos boshpana va ventilyatsiya tizimini tashkil etish.

Sut mahsuldorligini monitoring qilish, har bir qoramolning sog'lig'ini va mahsuldorligini kuzatish. Sut ishlab chiqarish hajmini nazorat qilib, ratsion va parvarishni moslashtirish.

Fermerlarning malakasini oshirish, chorvachilik sohasida ilg'or usullarni qo'llash bo'yicha fermer va qoramol parvarishlovchilarni o'qitish. Mahalliy va xalqaro tajriba almashinuvlarini tashkil etish.

Tadqiqot natijalari va xulosalar: Xo'jalikda sut mahsuldorligini oshirish uchun naslli mollarni tanlash va saralash, ularning nasl sifatini yaxshilash hamda to'g'ri oziqlantirish tizimini yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega.

Yuqorida keltirilgan barcha choralar sut mahsuldorligini yildan-yilga oshirish, aholining oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabini qondirish, chorva mollari zotini takomillashtirish va sanoat uchun sifatli xomashyo yetkazib berish maqsadida amalga oshirilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 8-fevraldagi PQ-120-sonli "Chorvachilik sohasi va uning tarmoqlarini rivojlantirish bo'yicha 2022–2026-yillarga mo'ljallangan dastur to'g'risida"gi qarori. https://lex.uz/docs/-5858728?utm_source
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 30-yanvardagi PQ-34-sonli "Chorvachilik va parrandachilikni qo'llab-quvvatlash, sohada yuqori qo'shilgan qiymat yaratish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori. https://lex.uz/docs/-7353670?utm_source

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 30-yanvar kungi PF-15-sonli "Yaylovlarni muhofaza qilish va ulardan oqilona foydalanishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni. https://lex.uz/docs/-7353670?utm_source
4. Ikromov T.H. Chorva mollarini urchitish va ko'paytirish. Toshkent, 2008.
5. M.Axtamova., X.Mamatov. Turli etologik tipli golshtin zotli sigirlarnoi urchitishning iqtisodiy samaradorligi. Magistrlar va iqtidorli talabalar ilmiy konferensiyasi. 2022 y. 27-28 may.
6. M.Axtamova., X.Mamatov, Sh.Amirov, Sh.Qurbonova, Sh.Gapparov. The use of technological measures in improving the body growth and morphofunctional properties of the udder of cows. Journal of Pharmaceutical Negative Results Volume 13| Special Issue6| 2022 R-8-15.
7. Рахимов, М. А., Турдалиев, А. Т., & Мадрахимов, Ш. Н. (2022). ПРОИЗВОДСТВО ПОЛНОЦЕННОГО МЯСА КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ПОРОДНЫХ РЕСУРСОВ. In *ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ ПРОДУКТИВНОГО И НЕПРОДУКТИВНОГО ЖИВОТНОВОДСТВА* (pp. 184-189).
8. Жавхаров, О. З., Мадрахимов, Ш. Н., & Собиров, И. А. (2024). СОСТОЯНИЕ И ЗНАЧЕНИЕ КОНЕВОДСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ. *Вестник Ошского государственного университета. Сельское хозяйство: агрономия, ветеринария и зоотехния*, (2), 282-287.
9. Базарон, Б. З., Шкуратова, Г. М., & Дашинимасев, С. М. (2018). Биохимические показатели крови лошадей забайкальской породы. *Ветеринария*, (7), 53-56.
10. Мадрахимов, Ш. Н., & Худайберганова, Х. (2024). Характеристики покрытия кормов живой массой быков породы монбельярд разных генотипов. In *Актуальные проблемы, перспективные планы и инновационные решения в селекции, семеноводстве и агротехнологиях сельскохозяйственных культур: материалы Международной научно-практической конференции, 26 сентября 2024 г* (p. 388).
11. Мадрахимов, Ш. Н., Мамадов, Ф. Қ., & Гулбутаев, Б. Х. (2024). Турли селекцияга мансуб голштин зотли сигирларнинг сут маҳсулдорлиги. *Science and innovation*, 3(Special Issue 40), 255-257.
12. Мадрахимов, Ш. Н. (2024). Сут-гўшт йўналишидаги қорамол зотлар маҳсулдорлигини оширишнинг селекцион-технологик асаслари. *Автореферат. Қишлоқ хўжалиги фанлари доктори*, 72.
13. Мадрахимов, Ш. Н., & Рузибоев, Н. Р. (2022). Саноат асосида чатиштиришдан олинган F1 дурагай авлодларининг усиш курсаткичлари. *Ж. "Chorvachilik va naslchilik ishi"*, 4, 26.
14. Madrahimov, S. N. (2023). The effect of feeding on the expression of the hereditary opportunities of monbelyard bulis belonging to different genotypes. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, (22), 1.
15. Madrahimov, S., & Roziboev, N. (2023). Growth and development of F1 hybrid progenies of Schwitz cows using beef breeds. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 371, p. 01003). EDP Sciences.